

in de duinen, en de hoeveelheid potentieel nieuwe biotoop neemt dus toe. (Hoe zit het met populaties op de Duitse waddeneilanden?) Een mogelijke belemmering is het gedrag van reeds gevestigde soorten. PE nam herhaaldelijk waar dat een enkel exemplaar van *C. lunulatum* lastig gevallen werd door *E. cyathigerum*. Hetzelfde geldt voor losse vrouwtjes van andere soorten. Het is niet onwaarschijnlijk dat zwervers die dezelfde plas hebben weten te bereiken, elkaar toch niet weten te vinden, door de vele pogingen tot paren van andere soorten, waardoor tijd en energie verspild worden. Pas boven een bepaalde kritische begindichtheid zou succesvolle vestiging mogelijk zijn (dit wordt het Allee-effect genoemd). Laten we nog maar op veel oostenwind hopen...

Pim Edelaar en Harm Niesen
correspondentie: De Dageraad 3, 1797 SK Den Hoorn of
edelaar@nioz.nl

Opnieuw Beekrombout *Gompus vulgatissimus* langs de Overijsselse Vecht.

Twee jaar na de vondst van de Beekrombout langs de Overijsselse Vecht (verder in deze bijdrage 'de Vecht' genoemd) en uitsluitende exemplaren langs de Buurserbeek lag het voor de hand weer eens deze omgeving te bezoeken. Daarom zijn André Hospers en ondergetekende op 9 mei -14 dagen eerder dan in 1997- nog eens langs de Vecht wezen kijken. Hierbij werd vrijwel dezelfde route en monsterplaatsen genomen als destijds. Alleen de verzamelde huidjes, de aantekeningen op de kaart en de schaarse notities in mijn excursieboekje worden gebruikt voor dit verslag. De PC met mijn verslag van destijds wilde namelijk niet meer opstarten. Per locatie wordt aangegeven welke waarnemingen in 1999 zijn gedaan en wat er in 1997 werd gezien.

Brug bij Gramsbergen

Aan de noordkant van Gramsbergen stroomt de Vecht. Hier is maar één brug over de rivier, waar ook het afwateringskanaal van Coevorden uitmondt in de Vecht. De begroeiing is hier hoog en ruig met o.a. Grote brandnetel *Urtica dioica*. In de beek groeit o.a. Doorgroeit fonteinkruid *Potamogeton perfoliatus*. Dit is de bekende plek met de eerste vondst van de Beekrombout *Gompus vulgatissimus* en de meest westelijke van de Vecht. Net als twee jaar geleden is hier alleen één huidje van een mannetje gevonden. Opnieuw aan de Zuidoostkant van de brug, waar de Vecht en het kanaal van Coevorden in elkaar samen gaan. Het lijkt net dat het water uit het kanaal te vuil is om de soort meer westelijk voor te laten komen. In 1999 is de soort niet aan de Noordwestkant en noordoostkant (kanaalkant) aangetroffen. Aan de zuidwestkant, waar het water schoner zou kunnen zijn, is niet gezocht. Hier is ook de langste strook vegetatie uitgekamd om naar deze soort te zoeken, met een schamel resultaat. Zowel in 1997 als in 1999 is niet westelijker gekeken naar deze soort. Het gevonden huidje wijkt af, misschien omdat het nat is geweest. Het zou dus

nog gecontroleerd moeten worden. Behalve het huidje vloog er ook nog een man van de Weidebeekjuffer *Calopteryx splendens* rond.

Spoorbrug Gramsbergen-Oost

Ten oosten van Gramsbergen heeft de Vecht een steile zuidoever die is begroeid met wilgenstruiken. 200m zuidelijker loopt een smalle strook bos evenwijdig aan de spoorlijn. In de bosjes langs de spoorlijn zijn een tiental rondvliegende juveniele Rombouten gezien. De drie gevangen exemplaren waren alle vrouwtjes. Langs de Vecht zijn ook nog vier Rombouten aangetroffen. Hiervan zijn 2 vrouwtjes gevangen. Dit is nu de meest westelijke plaats waar volwassen Rombouten zijn aangetroffen. Het was ook meteen de plaats waar tot nu toe veruit de meeste volwassen exemplaren zijn gevonden. Als een trein over de spoorlijn langs dendert vliegen de libellen op uit de vegetatie omhoog een boom of struik in. De forse groene kardinaalsmuts was favoriet. De begroeiing maakt de oever slecht begaanbaar. Daarom is hier slechts kort gezocht naar exuvia. Deze zijn niet gevonden. Deze plaats is in 1997 niet gemonsterd.

De Haandrik

Bij de Haandrik mond het Coevorden-Vecht kanaal in de Vecht uit. Ten oosten van de Haandrik is in een weiland gezocht naar exuvia. Door het lage gras langs de Vecht is het hier eenvoudig om huidjes te vinden. In 1997 is hier het eerste volwassen exemplaar (een vrouwtje) gevonden in de hoge vegetatie. In 1999 is deze vegetatie nauwelijks bekeken. Alle huidjes zijn afkomstig uit het weiland. Hier is klei uit gehaald om de dijk te verhogen. Het lage weiland valt nu onder een beheersovereenkomst - niet voor 1 juni maaien - terwijl er eigenlijk nauwelijks vogels in nestelen. Verder is vlog hier nog een mannetje *Calopteryx splendens*. Om 12.17 uur is een net uitgeslopen vrouwtje aangetroffen. Totaal zijn hier 16 man en 15 vrouwenhuidjes verzameld, veel meer dan in 1997. In 1997 is hier een volwassen vrouwtje en 3 huidjes gevonden.

Leistenhoeve

Het meest oostelijke monsterpunt in Nederland is de plaats waar de weg nog vlak langs de zuidkant van de Vecht komt. Daarna buigt deze van de weg af. In 1997 was de waterstand hoger, zodat er geen huidjes in het liesgras gezocht hoefden te worden. Ook de hoge waterstand van afgelopen winter heeft voor veel afzetting van zand gezorgd. Nu waren de huidjes over groter gebied verspreid, wat het lastiger maakte om deze te vinden. Nu zijn er 7 vrouwtjes en 11 mannelijke exuvia gevonden, veel meer dan in 1997. Om 14.00 uur zijn een uitsluitend vrouwtje en mannetje (het enige manlijke exemplaar van 9 mei 1999) gevonden. Ook hier vlogen 2 mannelijke *Calopteryx splendens*. In 1997 zijn hier 6 huidjes en een uitsluitend mannetje gevonden.

Brug bij Laar Duitsland

Aangezien het boekje 'Die Flussjungfern Europas' op het verspreidingskaartje van voor 1996 geen vondsten voor de Vecht vermeld, nemen we aan dat de 6 huidjes en een juveniel vrouwtje in 1997 de eerste vondst in Duitsland is van *Gompus vulgatissimus* aan de Vecht. Vandaar dat we ook hier het voorkomen nog verifiëren. Dit jaar zijn slechts 4 vrouwelijke en 7 mannelijke huidjes gevonden. Dit is exclusief een larve, die niet teruggevonden kon worden. Zodoende kon hier niet het geslacht van worden bepaald.

Van een visser langs de beek kregen we nog de tip eens langs het ongekanaliseerde Drostendiep en het Schoonerbeker diep te kijken.

Samenvattend

Opvallend is dat er vooral volwassen vrouwtjes aan zijn getroffen en maar één uitsluitend mannetje. Het lijkt er op dat -omdat er iets meer mannetjeshuidjes zijn aangetroffen- dat mannetjes of eerder op de dag of een aantal dagen eerder uitsluitend. Verder zijn er in totaal meer larvenhuidjes gevonden (62) dan in 1997 (16), hoewel het wel vroeger in het jaar is. Belangrijk is ook dat we dit jaar met z'n tweeën alles afzochten. Het is dus te vroeg om van een toename te spreken. Opvallend is dat de soort door ons met slechts enkel individu ten noorden van Gramsbergen is gevonden. In de omgeving van Hardenberg zijn de dalen van de Vecht (vlakke oevers) meer overeenkomstig die bij de grens met Duitsland. Het is dan ook aan te bevelen eens de westgrens van de verspreiding van deze *Gomphus* langs de Overijsselse Vecht te bepalen.

Marcel en André Hospers
mhospers@dds.nl

Naam locatie	Amersfoort-coördinaten	vrouw			man			onbep.		
		exuv	uitsl	adult	exuv	uitsl	adult	exuv	uitsl	adult
Brug bij Gramsbergen	241,1-514,5				1					
Spoorbrug Gramsbergen-Oost	242,8-515,0	?	?	?	5	?	?	?	?	10
De Haandrik	243,9;515,5 tot	15		1	16					
	244,0;515,5			1				3		
Leistenhoeve	244,7-514,9	7	1		11	1				6
						1				
Brug bij Laar (Duitsland)	246,5-514,7	4			7			1		
				1				6		
Totaal	1999	26	1	8	35	1		1		10
	1997		1	1	1	1		15		
1999 (80 individuen)			33			36				11
1997 (19 individuen)			2			2				15

Tabel 1: Vergelijking van aantallen van de Beekrombout *Gomphus vulgatissimus* per locatie in 1999 (boven) en 1997 (onder). Aantallen gevonden larvenhuidjes (exuv), uitsluitende individuen (uitsl) en volwassen dieren (adult) per geslacht.

Excursieverslag Zuid-Limburg Een eerste keer.....op stap met de NVL.

Het weekend van 26/27 juni 1999 was een libellenstudie-weekend in Zuid-Limburg, ergens tussen de fijne dorpjes Eysden en Sint Geertruid.

Het aantal personen bedroeg ergens tussen de twintig en de dertig, waarvan ik de fanatieke libellenkenners bijna allemaal al kende via de NJN (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie voor degenen die daar nog nooit van gehoord hebben). Dit stukje zal dan ook ongeveer een vergelijking zijn tussen mijn NJN-ervaring van kampen en de eerste keer NVL, waar meer oudere mensen rondliepen. Er was behoorlijk veel kennis aanwezig, maar het organiseren van de excursies verliep daarentegen een stuk rommeliger. Bovendien heb ik dat weekend mijn quota van het in auto's zitten behoorlijk omhoog gehaald.

Zaterdag ben ik meegegaan naar de ENCI-groeve, waar onder andere een visvijver is aangelegd voor de werknemers, ter grootte van ongeveer 1 hectare. Het water daarvan is ongelooflijk helder, met een mooie begroeiing zowel in het water als op de oever; dat maakt het toch wel tot één van de trekpleisters voor libellen en -freaks. De meest spectaculaire waarnemingen daar waren twee tot drie Vuurlibellen *Crocothemis erythraea* en de twee soorten keizerlibellen: *Anax imperator* en *A. parthenope*. Andere (niet minder) leuke soorten waren onder andere Weidebeekjuffer, Vuurjuffer, Kanaaljuffer, Blauwe breedscheenjuffer en de Zuidelijke oeverlibel - respectievelijk *Calopteryx splendens*, *Pyrrhosoma nymphula*, *Cercion lindenii*, *Platycnemis pennipes* en *Orthetrum brunneum*.

Naar de kwelplasjes (kleine stroompjes met leem/kleigrond en een beetje zand) toelopend viel de hoeveelheid kalkstof op, die goed te zien was aan de witte bomen en struiken vlak naast het pad. Bij de kwelplasjes zelf werden een aantal opmerkelijke larvenhuidjes van de Bruinrode heidelibel *Sympetrum striolatum* gevonden. Van de 42 afgeworpen huidjes waren er 18 mislukt, wat ons zicht bood op een aantal misvormde exemplaren van deze soort. Eén libel leefde nog, maar zijn vleugels waren blijven steken in zijn larvenhuid. Het hoge aantal mislukte uitsluitingen is waarschijnlijk te wijten aan het rondwarrelende kalkstof, dat op de een of andere manier het uitsluitend en opdrogen heeft belemmerd.

Verder is bij de kwelplasjes nog een Kalkdoortje *Tetrix tenuicornis* waargenomen. Deze soort is bekend in Nederland van het kalkrijke deel van Zuid-Limburg, maar schijnt zich tegenwoordig ook te handhaven in het rivierengebied.

Zaterdagavond werd er uiteindelijk genoten van een diner bestaande uit snackbar-friet en sla uit twee emmers, wat nogal verbazing en plezier opwekte bij de iets ouderen, die dat kennelijk voor de eerste keer zagen.

Zondag werd een poging ondernomen om de Mercurwaterjuffer *Coenagrion mercuriale* langs de Hemelbeek te vinden; daarna ging men op zoek naar